

Mulk olla om auasi

Sügüs om kähen, enämbjagu Svälitüüsit om tettu ja nüüd om aig "kanapoja" kokku lugede. Mulgimaal olli pallu ettevõtmissi, mes avitive meil aaste üle eläde ja endest maailmale märku anda.

Edimeld tuleve miilde II Mulgi pidu, VII Mulgi konverents, Mulgimaa targembide pääde lõunesüük Allisten, Nava Lava 2012, Mulgimaa uhkuse auinna vällakuulutemine, Seto Kuningriigin käimine ja Radaja vestivalist osavõtmine ja viil pallu muid mulgitoimetemisi Mulgimaal.

2012. aaste sissi jääp kah Mulgi Kultuuri Instituudi arengukava läbiarutemine. Ütel tüükuunolekul läits ulka aiga vaieluse pääle, kas Mulgimaa ja mulgi om pallald viis aaluulist kihelkonda või suur jagu Villändi- ja Valgamaast, midä kaugembeld vaadeten Mulgimaas peetes. Talnan lau-lupeo rongikäigun tervitedes

Erich Palm
Pärsti vallavanemb

Villändimaa kolonni iki, et näe mulgi tuleve. Sedä üteldes esieräligu tooni ja uhkusege.

Vällänpuul Mulgimaad tundas meid aaluulise mäletemise kaudu, mille vallasellätamise jaos ei ole prildatsel aal sõnu, sest mulk om midägi nõnda esierälikku ja omamuudu. Ku sii esierälik om olemen, sis sii andas põlvest põlve edesi, emält tüdärdele ja esält poigele. Egäpäeväne elu ei jätä meile kuigipallu aiga selle pääle mõtelde ja tükime üttelugu ärä uneteme, miande au om olla mulk või eläde Mulgimaal. Nageleme selleperäst, et mulgi nime tarvitedes vällänpuul

Mulgi MKI edesiminekut arutemen. Egäüits sääd oma ää mõtte sildiksege seinä pääle ja sein sai peris täis.

Pilt: Kristel Habakukk

aluulist Mulgimaad, aga esiende upitemise uneteme ariliguld ärä. Tubli pääleakkamine, visadus, tarkus, uhkus, kavalus egä ää mulgi jonn ei ole Mulgimaald kadunu. Paneme sinna manu viil mulgi ende ja elu Mulgimaal lääpki edesi, meid tundas ja täädas, mede kaupa ostetes ja tüüd innates.

Põhja-Mulgimaal aaluulisen

Paistu kihelkonnas käip nüüd suur tüü selle jaos, et tulevestel valimistel oles üits Villändi vald, mille sihen oles praegutse Paistu, Pärsti, Saarepeedi ja Viiratsi valla. Mulgimaa võib selle peräst pallald rõõmu tunda nagu edimese Mulgi omal aal, sii om aaluuline samm Suur-Mulgimaa uvveste üttesaamise ääs.

Pärsti valla tänupapre pääl om mulgikiilne ütlemine „Sihki müüdä minnen ei ole essumist pel' äte.“

Ma soovi armsale lugejele, et me – omal pikä kuvve sellän ja kaabude pähän – ei unetes ärä mulgikiilset ütlemist ja ei pelgäs essumist.

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Kõnelde või mitte kõnelde? Usku või mitte usku?

Tääduperäst olevet kolme sorti võlesit: suure võlede, tillikse võlede ja statistika. Kas sii om iki nõnda must-valge?

Statistikaameti kõrraldet rahvaloenduse järgi om mulgi keele mõistjit 9698. Sedä nummerd kuulden muheles egäüits esitmuudu: kes selleperäst, et võib ennest sinna numbri sissi mahute, kes selleperäst, et temä arust om sii nummer võle. Ku kik nii inimese egä päev mulgi kiilt kõneles, sõs oles sedä ju kuulda kah! Aga ei ole. Ma ole peris kindel, et vähembelt neli viiendikku sellest piaaigu kümnest tuhandest teive loenduse aal ristikse selleperäst, et na ju loeve lehest mulgikiilist uudist ja oiave mõnikörd peon aalehte Üitsainus Mulgimaa ja esiki Vikerraadiu mulgikiilsidest uudistest saave na aru. A ma usu, et mõni tuhat inimest jätt just selleperäst selle ristikse tegemede kah, et es pia sedä arusaamist mulgi keelest viil keele mõistmises.

Joba om kaheldu ja arutet, et kudas nüüd äkki mulgi kiilt kõrrage nõnda pallu kõneldes. Miu arust tules sedä iki

Kristel Habakukk
MTÜ Mulgi Kultuurivara

rohkemb ää külle päält vaadete – vähembelt nii 9698 inimest piave ennest mulkes – ametliguld ja statistiliseld kindel. Nii om nii, kel om olemen kas või tillike uvi ja austus perimuskultuuri vastu – siin sõs mulgi kultuuri vastu. Arvate om, et kigil neil ei seisä kapin mulgi kuvve, midä pidu aas selgä tõmmate, ja väte üits viiendik neist tarvitest oma egäpäevätsse kõne sihen mulgikiilist sõnu - aga 9698 inimest pidäs tähtsas (ja ma usu, et ka omamuudu au asjas) sedä rahvaloenduse aal üles märki.

Tegeliguld piias siande nummer ju egäsugutsele mulgi asja aamisele uugu manu andma. Öhtumaa rahvatarkus ütles ju, et las nii koera auguve, (ma mõtle siin neid, kes mulgi asja sissi ei usu) karavan lääp iki edesi. Nüüd tules oma suurembide ja

Mulgi om olemen ja neid om pallu! Pilt: Priit Raudla

tillembide (mulgi) tegemiste ja mõtetege edesi minna.

Kui mõtelde, et liivi keele kõnelejit om terve ilma pääl alla kümne, aga selle keele sõnaraamatu jaos olli olemen nii mõte ku tegu, sõs oles iki väige suur patt lasta nüüd irisejidel ende enge kahtlusesiimlit külide. Kui 50 või 100 aaste peräst võtt mõni täädusemiis või uurja kätte 2012. aaste rahvaloenduse papre, sis

just sedäviisi ta sellest aru saa. Mesperäst piias sis me esi – kes me mõistame, kõneleme või vähembelt saame sellest keelest aru – prilla siin arvame, et sii nummer om võle? Ei ole kah õige säada omale sihke, mes viis tuleve kõrd rahvaloenduse aal selle numbri üle 10, 12, või 20 tuhande, a tules arvete, et egäl mede teol om tagajärg, samamuudu ku tegemede jätmisel kah.

Mulgi keele mõistmine ja mulgi kultuuri au sihen pidamine ja edesiviimine ei ole kellegi käest midägi ärä võttan. Ma arva, et sii om iki manu andan.

Usu, ku sa usut, ja kõnele, ku sa kõnelet, ja ku su kõrva tekkus kas või üitsainus ütlemõtleje, sõs om sii kah joba väige ää!

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Tii om murdekeelde jaos valla

Paarkümmed aastet tagasi es kõnele kennigi mulgi, setu või kihnu keelest. Vanembe inimese muduki kõnelive esituse kiilt, aga sedä peeti vanainimeste aiguses, mes kaos üten nende endige. Prilla om asja õnes tõistmuudu.

Kristi Ilves
Toimendei

Enämbjagu inimesi tääve, et Eestin ei kõnelde pallald kirjakiild ja et egän kandin om oma murre. Murdekiild ei kõnele rumale inimese, kes ei ole õiget eesti kiild ärä õppin, a oopis nii, kes oma kodukanti ja selle kiilt au sihen piave.

Enne jaani ollive Kärstne koolimajja (kos omal aal olli kuulmeistres Hendrik Adamson esi) kokku tullu kik murdekeelde edesivijade üle Eesti. Siandsit kuunistmisi ja arutemisi om vaja selleperäst, et üten saap asju läbi arute ja ää om kuulda, et tõistel om siandsesama murede ja rõõmu. Kindel tunne om, et medege om nüid üten pundin Eesti Keele Instituut, kultuuriministeerium, omavalitsuse ja muduki Eesti riik esi. Ürjatu om mitmit programme, mes kah murdekeelde allaoidmise jaos raha annave, uvven eesti keele arengukavan om mede keele erikujude jaos kogundi omaette päätükk. Sii tähendep sedä, et tii om valla. Enämb ei pia vaidleme, kas murdekiil om elun või surnu ja ei pia kah pikäld selläteme, mesjaos sedä alla piyas oidma. Esiki rahvaloendus näidäs, et murdekõneleje om olemen ja neid ei ole summagi vähä.

Kuuba Rainer Võro Instituudist lask enne kuunistmist kigil üles kirjute, kudas piyas tüü kohaligu keelege edesi mineme. Kärstnen võtt ta sis puha nii mõtte kokku. Ja nii ollive ää ja suure mõtte. Tahetes vällä anda raamatit ja aalehti, kõnelde oman keelen raadjun, televiisurin ja vallamajan. Pallu tüüd tulep tetä noordege, neid om vaja õpete ja sii õpmine nende jaos uvteves tetä. Kikke sedä saap tetä, ku om küländ akkajit inimesi iist vedämen. Raha ei ole ju ilmast otsa saanu, sedä levväp iki, ku om usk ja kange tahtmine midägi ärä tetä.

Abja kultuurimaja uus engämine

Mulgimaa om jälle Euroopa Liidu abige rikkambes saanu. Abja kultuurimaja suure saali püüne ette tõmmates lähembel aal uvve mulgiperätse rõõva.

Sedä uvve näo saanu saali võide vaateme tulla ettevõtmiste aal, mes Abja kultuurimajan akkave oleme. Kultuurimajan om nüidsest kah uus välläpanekide ruum ja saap tetä põnevembit näitusi. Abja kultuurimaja saal om esieralik selle peräst, et sääl saave nüid kokku uusklassisism, seinävreskode ja Mulgimaa perändkultuur.

Ilusas saanu saalin om nüid kah kõrda tettu Estonia kabinetlaver, mes om siist ja välläst uvves saanu LEADER-toetuse abige. Selle projektige om luudu ää võimaluse, et elukutselise muusiku saas maal kah konserte anda.

17. oktoobrel kell 19 tetäs kik sii toredus Abjan valla laverigalage. Üles astuve Marko Martin – kla-

ver, Sigrid Kuulmann – viiul, Aare Saal – bariton, rahvusoper Estonia. Edimest kõrda saap kuulda kah kultuurimaja kõrda tettu laveri elü. Ette kandas Tubina, Rahmaninovi, Saint-Saënsi luudu muusikat ja jupiksit Verdi, Donizetti ja Bizet' ooperidest.

Projekt läöp tulevaaste edesi. Sõs säetes saali üles uus kõrralik elütehnik, et oma kandi rahvas ja käimä tullu inimese saas sedä tarvite. Prilla om kultuurimaja uutust ja luutust täis, et esieräligun saalin akkap oleme pallu egät sorti muusika- ja muid ettevõtmisi. Projekti abige om luudu ää võimaluse nii mede oma perändkultuuri edesiviimise ku uhkide konserte kõrraldemise jaos.

Piret Leskova,
MTÜ Mulgimaa Arenduskoda

Mulgi kiilt: Kristi Ilves

Mulkest Setomaal

Augustikuun käisive mulgi vallavanempe kaits kõrda Setomaal. Mõlempe käigu ollive seot setode jaoss suurempide pühädege.

Edimene suuremp reis sai ette võet, kui juhi ollive kutsut Seto Kuningriigi päeväle Värskan. Oleme jõudumüüdä käinu sellel tähtsal ettevõtmisel egä aaste ja toonu esiki üten mulgi rahvakultuuri üten laulu ja tantsuge. Siikörd lätsive vallajuhi ja mõne muu akkajembe ilma kultuuriprogrammite. Sii es tähende, et mede jälgi Setomaa pinnale siikörd vähemp jäi. Edimene suuremp ettevõtmine olli Seto kuninga maapäälse esindeje sootska valimine. Kähku peetu kuunoleku jären sõeluti terä söklist, mes tähendep sedä, et medege üten ollu Seto juurtege Mulgimaa elänik Siim Maaten

Andres Rõigas
Halliste vallavanemb

säeti ülemsootska kandidaadis. Kuiki mede miis jäi kolmandes, sai ta ääli iki uutmede pallu – 272, mes olli umbes poole vähemp ku sootskas valitu Aarne Leimal. Päälse sedä lätsime Seto uue sootska aus kõrraldet sõvapäaraadile.

Egä kõrd, ku ma ole trehvänu Setomaale, om siande tunne, nagu sii ei oleski peris siisama Eesti, mes mede kandin. Rahvaröövit om joba nätä egäl puul, aga siande elujõun oma kiil ja vaim om siandsen terven tükkin alla viil pallald Setomaal ja

setode endi sehen, sõs kah, ku na om joba laia ilma ärä lännu.

Tõine, vähä rohkemp ettevalmistust nõudan reis viis mede pundi augusti lõpun sinna Setomaa kanti, mes om jäänu kontrolljoone taga. Ollime Setomaa Valdade Liidu puult kutsut Petseri lähikese Radaja vestivalile, mes olli siikörd joba viies. Mulke käik sinna olli edimest kõrda. Radaja vestival om seot rukkimaarjapäeväge ja sellege seot pidustustege Petseri klostren. Vestival esi viias läbi Radaja külän (veneles kutsuve sedä külä Sigovos). Pirla es elä sääl külän enämb üttegi seto suust elänikku. Suuremp osa rahvist tullu 20 aastet tagasi ärä Eestise. Pirla om külän kaits Seto muuseumi. Kotusse pääl saime kokku viil mõne kohaligu seotoge. Ettevõtmist kõrraldep kohapäälne Seto selts Pihkva oblastivalitsuse abige. Vestival om mitmekesine ja kigile üttesugust päevakõrraldust ei ole. Platsi pääl tetti meeste- ja naistelaulu, tantsiti ja aeti juttu. Kik tegemise ollive ütäl aal ja siismise sunni perrä. Mulke jaos olli ek uus siande asi, et seto meestelaulu saive kik üten laulda (olgu üteldu, et sedä teime kik kolm päevä, kuna kik suuremp laulumehe ollive medege üten nii bussin ku üümaja man). Tõine tähtis asi olli mede musta kuvve. Egäl puul ringi kävven taheti mede kuvvekandjist pilti tetä ja paar sõna juttu aade. Saime ulga mõttit, kudas mede Mulgi Pidü parempini ja ek vähä uvvempet muudu tetä ja mille päälse edespidi rohkemp mõtelde.

Siandsit kultuurisidemit om viimätside aastide sehen akanu rohkemb oleme. Lõune-Eesti keelde ja kultuure edesivitemise jaos om taoline läbikäimine tähtis nii mede ende tähele panemise jaos ku sõna viimises otsustejide manu.

Mulke oma ülemsootska kandidaat Maateni Siim toetajidege. Pilt: Enn Mihailov

Seto neiüksil ollive ää lauluääle. Pilt: Peeter Rahnel

Mede mulke punt Radaja vestivalil. Pilt: Peeter Rahnel

Üits mulk

Joba mitmit aastit om meile spordivõistlustelt au ja kuulsust toonu Gerd Kanteri kõrvan ollu tõine piaaigu sama kange kettaeitemiis – Märt Israel (29). Pallude tääve küll temä sporditulemusi ja oodave temä käest üitskõrd kah kullatsit medalisi, a vähätse tääve, et temä esä kodu om Mulgimaal ja ta pidä ennest puhast verd mulgis.

E n ä m b j a g u m e d e olümpiavõitjit ja mede tublisit spordimehi om peri iki Lõune-Eestist. Mes Sa arvat mesperäst sii sedäviisi om?

Iki siiperäst om tubli spordimehe Lõune-Eestist peri, et nemä om oma latsepõlven rohkemp maatüüd tennu. Miu ende suvese lätsive müüdä einä teten ja talve mõtsatüül käien.

Olet ütelnü, et olet peris mulk. Su esä om põline mulk ja emä õppes koolin lastele mulgi kiilt. Kudas Sul endel selle mulgi keelege om? Esi mia mulgi kiilt ei kõnele, aga esäl om mulgi vurhv keelen sehen, sedä om peris nallakas kuulda ja emä püünäp iki kah mulgi kiilt kõnelde.

Sul om kaits velle, kes teeve kah ää meelege sporti, aga sportlane sai just Siust. Mesperäst? Kas pidäside latsepõlven omavahel võistelusi kah? Sportlane sai miust siiperäst, et mia näie seinä pääl keskmise velle medalisi, midä olli seitse tükki. Tahtse endele kah, aga pallu rohkemp. Nii 80 medäli kandin läits miul nende lugemine segi ja pirla mia ei täägi, kui pallu miul neid kogusen om.

Meil kodun olli suiti jalkalats ehitet ja mia ku kige väiksemp pidi alati väräven istme. Korvpallilats olli meil kah olemin. Sedämuudu ollive kig suve pallimänge ja ujumist täis.

Kudas Siust just kettaeitja sai?

Noordelassin tei ma kolme ala: ketäs, kuul ja vasar. A kettaeitje sai miust siiperäst, et mia tei kettaeiten noorte maailma-meistrevõistluse normi täis ja sai edimest kõrda vällämaale (Poola) võistleme.

Londoni olümpia iist pannit endele indes kate. Kas Siu tulemus ei oles söski nellä väärt, ku mõni sportlane ütles, et pallald olümpiale saamine om joba võit?

Kuna mia olli varemp olümpiamänge pääl käinu (Pekingin) ja müüdä lännu aastel Daegun tulli nellände kotusse pääle, sis ollive iismärgi iki suurempe, aga neid es õnnestu Londonin täitä. Kik sii uuaig läits miul üle kivide ja kände.

Mes Sa sös tiit, ku parasjagu ei arjute? Õpit TTÜ magistrantuurin või om joba läbi?

Kaits viimäst aastet ei ole mia õppin, aga pirla püünä ma-

Velle aurahade utsitive Märt Israeli sporti tegeme

Märt Israel kettage. Pilt: Internet

gistretüü ärä tetä. Sport om miu elun kik sii aig ja ilma liigutemede ei mõista mia olla.

Saat aastet peräst 30 aastet vanas, tippporti eluag ei tii. Ku sii aig otsa saa, kas sis jääb

iki spordi manu või käänat kogundi uvve lehekülle?

Ma usu, et käänä uvve lehekülle, a miandse ala pääl, ei mõista viil üteld.

Sulle miildis lugede. Mes

raamatit Sa viimäte olet luge-nu? Raamat, midä mia pirla loe, om Frederick Forsythi "Šaakali päev". Ää raamatu loe mia kohe läbi.

Mõisnik and Lillin Su esiesä-le piibleraamatust nime Israel. Sellege olet Sa juute man tettü miis, aga araablase silma ala ei või puttü. Kõnele mõni nallakas lugu, mes Sul nime peräst om juhtunu. Londoni olümpiamängel sai mia Israeli koondise käest amme, mille pääl olli kiri "Team Israel". Nemä kutseve miut nende iist võistleme. Mudu ei ole midägi esierälikku juhtunu, pallalt Marokosse es saa nime peräst võistleme.

Su esä kodu om Karksi-Nuia külle all. Kui pallu saat sääll olla? Viimätsel aal ole mia kodukandin vägä vähä aiga ollu, aga kodu tulla om alati ää. Ja võib-olla ehite mia endele kodukanti üitskõrd vanaduspäevis oma kodu.

Nellä aastet peräst om jälle olümpiamängu. Mes Sa selle jaos tiit, et sääll saas endele indes nellä või viie panna? Mia püünä targalt ja ilma vigadete arjute, et Rion oma kige paremp tulemus saia.

Küsis Kristi Ilves
Mulgi kiilt: Ilse Israel

Martin Klein – Tarvastu oma jõumiis

Martin Klein (1884 – 1947) olli Tarvastu vala Kuressaare külä Kitsi talu seitsmest lastest kuvves. Ta sai edimelt nimes Märt, illemb Martin. 20. aprillil 1920 võtt ta naisest Liisa Vaigu. Temä peren olli ühessa last – seitse poiga ja kaits tüdärt.

Kui ta viil laits olli, sös võis nätä temä vigurisi. Kodu mant karja manu läits ta käte pääl – puul kilumiitert. Leeri aal läits ta käte pääl kiriku torni, kunkottale om 103 tuhvi. Ku Lurich Villändin käve, sös olli Martin 14 aastet vana. Perän läits velle Juhani kutsmise pääle Peterburki, kos ta nakas ehitejes. Viil olli ta tühün Peterburi spordiseltsin „Sanitas”. Sääll ta valvas klubi ja arjut esi kah maadlust. Tedä triinse Tõnu Võimula. Ta tulli sääll apsuluutses meistres.

14. juulil 1912 tulli ta Stockholmi olümpial õbemedali pääle.

Mälestemise päev akas pääle Tarvastu surnuaian Martin Kleini avvalatsi man. Pilt: Priit Raudla

Temä vastane olli suumlane Alfred Asikainen. Sii oll sedämuudu, et võit om sös kähen, ku tulep sellävõit. Tulikuuman päävälõosan maadeldi puul tunni ja sös saive na kaits minutit enge tõmmate ja sös võisteldi edesi. Maadlus nakas pihta kell 10.30 ja lõpp olli kell

22.10. Sii kik kokku olli 11 tunni ja 40 minutit. Klein olli edimene Eesti miis, kes saie õbemedali olümpialt. Ta võit kige pikembe matši ja om kantu kah Guinnessi rekordide raamatuse.

1962. aastel saie mede kandi mihe võidust puulsada

aastet müüdä. Selle aus peeti mälestusvõistluse, mille iistvedäje ollive koloosi Koit esimiis Rohtla Arnu ja pääagrunuum Almersi Arnu. Edimetse võistluse pidive oleme küll Mustla pääl 22. ja 23. detsembrel 1962, a sedä es sa siin tetä, sest kultuurimaja palasi ärä. Siikõrd ollive võistluse Villändi spordiuunen. Edespidi ollive iki võistluse Mustla pääl, sest 1963. sai valmis Koidu koloosi kultuurimaja.

Sii aastet sai Martin Kleini medalivõidust Stockholmin müüdä sada aastet. Mustla bussijaama man maadlive siikõrd Tarvastu koolilats. Üits maadleja olli Max Hristjuk, kes om Kleine suguvõsa nelläs põlv.

Latsi pääle panti viil suur kivi ja selle pääle õbetet sangpomm. Sii küll varastedi kähku ärä, a nüit om vastne asemele pantu.

Mede valla aukodanik Löh-

muse Lembit om Martin Kleini aus valmis tennu kuvääri ja kirämargin.

Tiit Lääne kõnel raamatust, mes ta Martin Kleinist kirjut. Selle sai ütten auturamige mälestusvõistluste üits kõrraldejist Almersi Arnu.

Tarvastu raamatukogun olli välläpanek Martin Kleini spordisaavutustest, kun ollive nätä temä võidetu medäli ja olli ärä näidät temä tüüsit ja tegemisi.

Viil võis uuri purtskaju laani, mille pääl om Martin Kleini kaju käte pääl ja sis egäst jõumihe varbast juusk vesi vällä. Siande purtskaju tahetes Mustla pääle mõne aastet peräst üles panna.

Vot siände olli sös mede kandi jõumiis. Annas Jummal, et siändsit mehi iki mede valda manu tules!

Ants Mändmets,
üits suurest Kleine suguvõsast

Ummuli valla luuduspäeval tetti valla kõrda tettu mõisapark ja uus kõlakoda

Augustikuu perämise nädäli lõpetive Ummuli valla inemise aaluulitsen Ummuli pargin. Sedä selleperäst, et valla tetti iluste kõrda tettu mõisa park ja sinna ehitet kõlakoda.

Puulbe akas pargin Eesti ümnige, iistlailjas Ummuli mõisakuur Piret Tiiraku käe all. Samal aal tõmmas Ummuli edimene vallavanemb Kalev Laar sinimustvalge lipu masti.

Edimese sõna üteli Ummuli vallavanemb Enn Mihailov: „Aaste iist unistime oma tilliksest kõlakoast ja Ummuli mõisapargi kõrdategemisest. Nüüd om sii tettu.“ Mihailov kõnel, et raha küsti Keskkonnainvesteeringide Keskuselt kolm kõrda, enne kui na andsive. Tettu tüü ind olli 67864 eurut, millest Keskkonnainvesteeringide Keskus kand 61077 eurut. Pargist raoti vällä vigatse puu ja istutedi asemele 86 uut puud ja paaigu 200 pöösast. Pääle selle tetti ligi puultõist kilumeetert kattege kõnnitiisit. A tüü läap viil edesi, pargi piiri manu raavi pääle pandas viil kaits sillakest inemiste jaos.

Parki tettu püüne ja tantsupõrmandu ning paviljoni ehitamise pääle läits 14275 eurut, millest 12600 eurut mass PRIA Valgamaa Partnerluskoogu.

Vello Jaska

Lindi lõigassive läbi Riigikoogu liige Meelis Mälberg, Valga maavanemb Margus Lepik, Hummuli vallavanemb Enn Mihailov ning Status Pluss Ehitus juhatus liige Illarion Huttunen. Pääle sedä and vallavanemb Enn Mihailov ehitajale Illarion Huttunenile ää kuuntüü iist tänapapre.

Ütekõrrage peeti ärä kah Ummuli luuduspäevä. Selle tõist kõrda peetu ettevõtmise iistvedäjes om MTÜ Hummuli Arendus. Luuduspäevä om mõteldu terve pere jaos ja egäüits piias sääl löüdmä midägi uvitevet ja kasulikku, midä õppi ja miilde jättä.

Kultuurijagu ürijässive kohalik mõisakuur ja tantsurupp Pastlapoolikud Valdeko Kalamehe käe all. Edesi jagus tegemist nii oma rhvale ku küläliliste kates päeväs.

Kigepäält läits kik sii miis pargi viirde puud istuteme. Peräst sedä saive uvilise Vla-

Ummuli uvve kõlakoa ihen keeruteve jalga Pastlapooliku Valdeko Kalamehe käe all. Pilt: Vello Jaska

dislav ja Kaarel Koržetsi abige kalasüüke tegeme ja Alvar Heiste käe all kala püüdmä õppi. Viil kõneldi ossege punumisest, puust silte ja medalide tegemisest, kulleti Vello Jaska akordionimuusikat, vaadeti Jaanikese Jahinduse OÜ kõrraldet jahitrofeede välläpanekut ja arutedi ilma asju jutusoõren. Üten neist ollive osalise kah Valga maavanemb Margus Lepik ja riigikogu liige Meelis Mälberg. Teemasit võtt üles päevajuht Tarmo Lääts. Kõneldi aridusest ja pallust muust. Tarmo Lääts küsimise pääle, kas meil läap elujärg parembes, vastas Meelis

Mälberg: „Ku siin tettu tüüd vaadete, sis kindlaste.“ Mulgi Kultuuri Instituudi tegemisest käisive kõnelemen juhatei Janne Järvelt ja vanemb Agu Kabrits. Nemä andsive Ummuli vallavanembele Enn Mihailovile ja kohaligu kooli direkturile Evelin Veesaarele üle Ummuli mõisa äärbäni (prægutse koolimaja) kõrdategemise aal lae vahelt leitu raamatu ja kinnistude kaardi.

Estraadirupp Tõrva Tilga (Asta Mäeorg, Ain Veebel, Kalle Vister ja Valdeko Kalamees) tei mulgi nalla. Sis tulli Jarek Jõepera pävapilditegemise õp-

pus, Urmas Sellise kotkajutu aamine, täadmistepruuv ja loterii, mille pääauinnas olli neli Vallai autukummi.

Enne matkale minekut kõnel jahimiis Rain Kuus ellujäämise kunstist mõtsan.

Viil peeti egät sorti võistelusi, süüdi resti pääl küdsätet liha, latse saive muinasjutte kullelde, löke panti palame, Heino Tartes ja temä sõbra mängseve tantsumuusikat ja tetti viil pallu muud.

Et ilm olli ilus ja tegemist jakkus kigile, jäive puha osalise Ummuli luuduspäevege rahule.

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Mulke perimus 2012

Joba tõist aastet peeti augustikuu edimese nädäli lõpun, 3.- 5. augustini Riidajen Torupillitalun mulke perimuslaagerd. Osalisi olli siikõrd üteli õpetejidege ümäriguld puulsada.

Laagre akatus tetti riide pääle lõunat. Kigepäält saati omavahel tuttaves ja et nime kähku meelest ärä ei lääs, anti egäle kaala nimesilt. Uvilisi olli kokku tullu üle Eesti, olli esiki mõni vene-line. Valla tetti tükambre, kos sai Ants, Anu, Triinu ja Andrus Tauli käe all õppi egätsugu pille (torupill, lõõts, karjatsepilli). Mulgimaa rahvalaule õpes uvililiste Lauri Öunapuu, mulgi näputüüd Eve Toompalu, talutüüd sai tetä ja mulgi kiilt õppi üteli Kristi Ilvese, söögitegemist kamandive permaine Tiiu Taul ja Kristel Habakukk, saviasjaksit õpes tegeme Triinu Taul, nahatüüd tetti Maire Noormaa käe all, suitsusanna kütmit juhate peremiis Ants Taul esi, laastest katust lüümä õpes perepoig Andrus Taul, ossaksist

korvipunumist näidäs Maimu Rannu. Latse saive Riina Ermeli käe all esi nukke tetä ja peräst nukunäitemängu vaadete.

Tegemist jakkus kigile. Esieranis pallu uvilisi olli näputüü ja nahatüü õpikambriden, levä ja võitegu tahtsive kah pallude õppi. Mehe uursive oolege, kudas peremiis suitsusanna kütt.

Kik laagrelise saive mitu kõrda

Laagre lõpetuses tantsiti üteli kõrralik mulgi tants. Pilli mäng muduki peremiis Tauli Ants. Pildi: Kristi Ilves

päevän kõtu ääd ja parembet mulgi süüki täis vitsute, päämiseld tarvitedi söögitegemises iki esi kasvatet või korjat värsket Eesti kraami. Pruuvi sai näituses esi küdsätet leibä, karaskit ja mulgi korpe, esi laagren kokku lüüdu võid, mõtsaseenepasteeti ja mustikasuppi.

Puulbe õhtus olli suitsusann kamba pääle äste lämnes kütetu,

Joba tõist kõrda mulke perimuslaagren ollu Leonid Talnast õpp Tauli Triinu käe all torupillimängu.

kik, kes sellest lugu pidäsive, saive lõunu võtta, nõndapallu ku kere kannative. Muduki käip puulbe ödaku manu kah üteli kõrralik mulgi simman üteli tantsu, laulu ja pillimänguge ja sii sai kah maha peetu.

Laagre lõpetuses tetti ilus välläpanek asjest, mes inimese ollive selle kolme päeväge valmis tennu. Kik nii, kes ollive pilli õppin, andseve konsserdi, kos näidässive, et lühikse aage saap pallu ärä õppi. Peremiis and kigile

õpetejidele tänutähes purgitäve oma talu linnumagust.

Osalise jäive nädälilõpuge Torupillitalun egät kanti rahule ja loodave, et pererahvas võtt vaevas tulevaaste jälle mulke perimuse uvilise kokku kutsu. Perimuslaager sai teos kultuuriministeriumi "Mulgimaa kultuuriprogramm 2010 – 2013" abige.

Laagren käis Kristi Ilves

Kuningas tull Navale lavale

Sjoo aasta Nava Lava festivali päätegelane oll Eelmäe Lembit, kiä eluluust pajat järjekõrdne kolmel õdagul ette kantu näütemäng „Kuningas tuleb“. Inämb vastakajja tekit päätegelast, täüskasunu Lembitut mängnü „Vanemuise“ näütleja Kütsari Riho, kiä liigutusi kaien ja helü kullõlden tunnist nii mõnigi, et sjoo sääl lava pääl om nuur Lembit esi.

Lembitu mantliperija, poig Eelmäe Andrus, oll tõmmanu sälgä „taivamehe“ rõiva, jätkaten uma esä nellä aasta tagust rolli näütemängust „Jukra“, miä Lembitule ju perämädses jäigi. Andrusse tütar Anette Marie mängse edimäsen, latsepõlvejaon Lembitu sõsarat Lisettet. Kolmandal õdagul tull vällä, et ka „peris“ Lisette Marie om rahva hulgan etendüst kaeman.

Väegä lämmä vastavõtu osalidses sai ka latsitükk „Paganapaganad“. Ilmadu illosa suveilmäga, midä sjoo suvi nii veidükese ette tull (ka Nava festivaalil), saatseva noore

Contra

Navapagana õhopallikujolidsi kivve lagja kaarega Suumõ, miäpääle tundse asa vasta huvvi ka peris politseimassinaga politseimiis.

Mõlõmba tükü kirot ja säädse lavale Soro Silvia, kiä sära silmin kõik naa päävä ka tiätriväki juhat..

Hindpere Hansu muusikale pühendet laulukava sai taivaesä karmust vast kõge inämb tunda. Koori püüdseva ummetigi katussele trummeldavast vihmäst üle laulda. Hindpere Hans esi ess jõvva Navale tulla, sis Kõdara Jaak lasse tälle üle kõnõtraadi veidükese timä muusikat ütten Navamaa vihmäpladinaga.

Igäveste vägeva kontserdi andse Tõrvast perit, laval ka Julius Caesarina esinenü oope-

riprimadonna Liiva Monika Evelin ütten Mustoneni Andresega. Mustonen rõõmust rahvast joba inne mängmä nakkamist, kui ütten sundmatult, et timä jaoss ommava Moskva ja Nava esinemise üttemuudu olulise. Sjoo kontserdi reekamaise muusigaploki alostuses kiroti ma Kõdara palvel luuletuse Reeka rahaasjust.

miä muutkui sedä mõtle et mesmuudu saa kõrralikult täütä Reeka rahapaa selle jaos ma valmis täät mes vägiteus et miust iki saas medeaigne Zeuss

Luulekavvust raput rahvast kõge rohkemb „Üükapiluule“, kos näütleja Pajuri Aire lugesi Kõdara Jaagu lembeluulet pümnen küünün kundlite valgen. Sjoo oll nii illus, et tuu aig ess hengäta vist kah. A kõik jäivä ellu ja tuleva aasta oodetas iks uut Nava Lava Kavva.

Lugu om võru keelen

Mulkest tetäs nelläjaolist periselusaadet

Saatetegijä Abjan Mulgi Ukuvakan. Mulke tegemistest kõnelep Hilda Pidim. Pilt: Janne Järvelt

Suvest saadik om punt Eesti Rahvusringhäälingu saatetegijit Sihenotsan toimendeje Silvia Karroge mitu-setu kõrda Mulgimaa risti ja rästi läbi sõitan, sest siin vändätes nelläjaolist saadet „Mulgi“. Päämiseld kõneldes mulgi äärbänidest, laulust-tantsust, söögist, keelest, inimestest ja äritegemisest. Saate päätegelane om Milvi Kalpus Tõrvast.

Saate saave jõulus valmis ja sõs saave kik neid ETV2 pääl nätä.

Olstre magasiat eilä ja täempe

Olstre magasiat om enditsen mõisa süämen ja olli omal aal kogukonna villä oidmise kotus.

Seltsielu alguses loetes siin aastet 1869, ku Olstre kohalik segäkuur ast üles mitmeäälse lauluge eesti rahva orjusest valasaamise 50. aastel.

1902. aastel asutedi Muusika ja Laulu Selts. Kohe olli mures ruume puudus. 1907. aastel võtt selts valla käest üiri pääle magasiada tühjält seisve idapuulse jao. Selts sai aida 25 aastes ilma rahate rendi pääle ja 1912 kõrraldedi rahvarohke talgu. Lõhuti vahemüir, ehitedi uusi vaheseinu, riideoid ja puhvetiruum, tetti laudpõrmand, ahju ja püüne. Elu näidäs aga sedä, et magasiadast sai rahva kuunkäimise kotus, selleaigse nimege kultuurimaja, rohkemb ku kuuekümmes aastes.

Läits müüdä sadkond aastet ja magasiat om jälle seltsi kähen. Olstre Pere Selts põllumajandus- ja maaeluvonde ning kohaligu omavalitsuse abige om andan uunele uvve engämise. Vällästuult vaadeten akkap silmä uus kivikatus. Katte om saanu ka rästealune istmiskotus ja tettu om kivitii. Autude panemise kotus taht viil kõpitsemist ja ütten-tõist om mujal kah tetä.

Siistpuult om oone kah kõvaste muutunu. Maja aap lämmes maaküte. Pääle saali ja

Kõrda tettu Olstre magasiat vällästuult. Pilt Helve Hrabrova

püüne om uunen tillike küük ja välläkäigu. Päevävalgus paistap kah sissi, enne ollive poolest saadik kinni müiritu augu. Sehen om lämi, puhas ja valge.

Magasiat sai kõrda tettu kindla soovige tetä sellest käsitüükoda ja akate tegeme keraamikat ja laasitüüd. Rojekti abige om selle jaos vajaligu asja enamusen olemen ja edimese proovi kah tettu. Enne jaanipäevä saive Olstre-Pollin laagren ollu latse kätt ruuvi savist nüüpe tegemise man. Suvel teive aidan savitüüd kunstilaagre latse. Raasike om näpu savitses saanu kah

kohaligu inimese ning pereseltsi kuunolekul tetti laane sügüses. Ku suurembes tegemises läöp, sis anname sllest ka kõva äälege täädä ja oodame, et kik uvilise kohale tules.

Suvel olli aidan välikohvik, õigemb oles vast üttele, et müisime kohaligele ja müüdäsõitjile jäätust. Selle tegevuse tõine iismärk olli latsile majandemise õpetemine. Kaits akkajet tüdrukut-

Kunstilaagre latse aidan savitüüd tegemen. Pilt: Sirje Kannel

Gita Lensin ja Kelli Pärn aida ihen jäätust müümän. Pilt Helve Hrabrova

Kelli ja Gita - võtve omale süämeasjas jäätusemüügige tegelde ja teive sedä peris ilma rahate.

Septembren teime uvve rojekti, et saas manu anki laasitüüs vajaligu, sis saap sellen vallan kah suurembit laane tetä.

Pirle oleme aita vällä üirin rahvale ja asutustele pidude pidämise jaos. Sedä võimalust pakume edespidi kah. Täpsembelt saap täädust allakirjutenu käest, ku kõlistet 508 9315 või kirjutet helve@holstre.vil.ee.

Olede kik oodetu.

Hrabrova Helve,

Olstre Pere Seltsi juhatuse liige ja aida iist oolitse

Võrtsu angerja om maia Mia ole taanuvlane

Ku miä alla laits olli, sös mia kuulse, ku täädjampa mihe kõnelive - mede angerja tahtvet ernit maruste.

Sii om vana ja täädä lugu, a egä praegutse aa noore sedä ei tää. Mesperäst sis põhjaõnge iist massa sedäse? Kas raha om pallu kahen võ?

Miä sellätä, mes miä ole kuul. Tiit järve viirde ernepiindrä, viil paremp, ku tiit põllu ernide jaos. Ja sis oodat senikavva, ku kik erne kasuve otsa. Sis tuleve angerja ku uisa vii siist vällä ernit süümä. A esi piät uutma ja vahtma üüse. Egä üü.

A kudas nii angerja erne

kõtre siist kätte saave, sedä miä ei tää. Kikke miä es kuule, mes mehe sellätive, ku na nõnapidi kuun ollive.

Miä mõtle, et ku angerja maruste tahave ernit, no küll na sös kätte kah saave. Ja ku siä sedäviisi üüse vahit sääll põllu pääl, küll siä sis üitskõrd ärä kah näet, kudas sii asi om. Sis täät tõestele kah selläte.

A piät esi maru tragi oleme - ei tohi venusk olla. Nigu suikma jäät, sis om kik lannu.

Sootsi Egon
Tarvastust

Tautsi Karla

Miä kaesi ütspäe vannu mulgi aalehti ja juhtusi lugeme Tautsi Karlast. Ta olli Tarvastun üits abivalmis ja äätahtlik meheke. Et miu tõenepuul om säältkandist perit, sis kõnel temä uvitevit jutte Karla kohta. Näie mõndagist kah esi.

Edimese kaemise perrä näie Karlake vällä nigu rābālepundar. Ku kuvvel üts õlm ärä kulus, säädse ta tõse õlma päälepoole. Määnekise rābāle ollive kaala ümmer. Paglatse nõorige olli kuubkinni tõmmatu, sedāmuudu kah püksi. Nüüpe sii miis vist es tunne.

Nõna olli tal kätte-lehte. Kas ta olli purjun pääge koskile otsa juusknu vai olli keski lõõnu, sedä es tiia kennigi. A nõna olli keskeld pikuti pooles ja sedäsi olli kinne kasunu. Ku temäle üteldi, et mine lase nõna kokku õmmelde mõnel tohtrel, sis vastas ta om päämise ütlemisege: "Äh, selle valitsuse aal käi küll," ja üteli man "Egä nõna näode ei putu, ta tükki maad kõrgembel."

Üitskõrd olli koloosist tullu kõva käskmine, et kik korstne piäve oleme valgendet. Sis olli Karlal kõvaste tüüd. Temä kõrgusi es pelgä, kõndse katusse arja pidi nigu maa pääl. Siandse tasakaaluge inimest om arva näta.

Püti tallu olli ta kah appi palleldu. Lubjavii pang ja pindsel kähen kõndse ta üleven katusse pääl. Varsti olligi all ja kässe sanna küttä. Lämmän sannan miildis tal väegede olla, vahel paar päevä järest. Ku sis vaadeti, kuda korsten vällä näge, imestedi, et kats tanumepuulset külge ollive valge, a mõtsapuulset kats külge ollive musta. Karla käest küsiti: "Mesperäst sa kats külge lupjamede jätsit?" Karla vastas: "Kes noid mõtsa puult vaates. Iistpuult om ju ilus. Äh, selle valitsuse aal käi küll." Palleldi, et Karla lupjas iki tagu-

mise poole kah ärä, a sedä Karla enāmb es tii.

Tuuksami poe man olli repi kõrvan kõrge aid ja selle ihen obeste lasipuu. Poe repi ja lasipuu pääl istseve lõune aal MTJ-i mihe ja jõeve õlut, ku sedä poodin juhtus oleme. Sakeste olli Karla kah sääll. Mihe käskseve tal aiaposti otsa karate. Ta karas kate jalage kõrrage lasipuu pääle ja säält edesi posti otsa. Sääll seis ta üte jala pääl nigu kurg. Ei ole miä enne egä peräst siast asja nānu, üleven es liigu tal üitski lihas. Mihe naarseve - engel om posti otsan. Sis pakuti talle viina. Säälsaman posti otsan laskse ta oma lonksu, tasakaalu ärä es kaote. Mõni miis kutse maha, et tule rüüpä kah. Silmäpilk olli ta all ja opsti jälle posti otsan tagasi. Talle kohe miildis sedäsi seistä.

Karlal olli viil üits ull komme. Ku mihe jõeve poe man õlut, sis pandseve na tühjä pudeli repi kõrva kasti sissi. Noid kaste olli sääll peris pallu. Juujal jäi mõni tilgake õlut pudeli põhja, sii meelit kärblesi manu. Karlake tullu vahel ommukuld ja kummut kik pudeli põhja endele suhu. Miu emä olli sääll kaupmiis, temä pahand: "Karla, sääll om ju kärblese sihen, mes sa ometi tiit?" Karla üteli selle pääle: "Ei tii nii kärblese miu kõtule midägi. Äh, selle valitsuse aal käi küll."

Sii kätte-lehte nõna olli Karlal maru tundlik. Inemise imestive, kost sii Karla küll täpipäält tiiap, kos mõtsanukan puskarit aetes. Kos sedä kah tetti, Karla olli aigsade kohal. Istse tassa koskil puu otsan ja vaades päält, midä tõese teieve. Esi ta kunagi midägi es küsü. Ku anti, olli tänulik. Küsimise pääle, kas mekis, vastas ta iki: "Äh, selle valitsuse aal käi küll!"

Milvi Kalpus
Tõrvast

Kullimäe lähiksen olli Ühtluse koloosi sialaut. Sii olli pikk oone ütē abiruumege. Laodan kasvatedi üle saa looma. Tallitejedes ollive Mulleri Maks, Vallisaare Miili, Haase Valve ja Järve Peeter oma naese Roosige. Sellen saman laodan tullive ilma kah pōrsa. Koloosil ollive oma tõuemmissē ja -kundi. Vahel müiti pōrsit ka koloosnigele. Sii olli suur õnn, kui notsu omanigus sait - tahtjit olli väege pallu.

Üitskõrd sügise, ku jälle olli müimine, lätsimi emäge aigsade laoda manu, et ütē pōrsast osta. Pōrsas masse katekümne viie rubla ringin - sii es ole nellänädälise looma kohta pallu. Eituden nägimi, et laoda man olli joba pikk saba. Esiki kige kaugembidest taludest olti kohal. Loosu perenaene Minna üteli, et temä tullu joba ommugu kellä viie aigu latsi. Iida üidse miu emäle: "Vōta sappa, Leena!" Temä esi olli edimisest põlluprigaadist.

Kellä õessä aal jõudse kohale karjaprigadiir Helmi. Inimse ollive väege nārvilise: kik luutseve parembet siga saade. Tallitejel Maksil kästi appi minnä. Vana kurja emmissē ei oles vōorit inimsit siaaidude lasknuvegi. Mõni julgemb naene olli siski ütē jalga piti aidun sihen. Kik trügisive pääle. Tōusi naeste, vanade sigade ja pōrsaste kisa. Irmus sõnniku ja virdsa ais ja rüükmine matseve enge ja pandseve kõrva uugame. "Mia taha sedä pōrsast!" üidse Alviine. "Sii om joba mul vällä valitu!" kisasi Mari. Kisa ja tüli lätsive nii suures, et prigadiir sai kurjas: "Naese, kui te rahuliguld ei ole, ma jätä müimise katski!" Sii avit. Emä näi ärä, et enne kui saba temāni jõud, om pōrsa joba ammu müitu. Mine sis mõne erānimse manu ostma. Nii vōtseve engeinda - vähembelt sada rubla. Emä pahand selle pääle, et järekorra ihenotsan saiseve laesa põllutüülike. Ädä ei

anna äbende. Emä kärät: "Naese, oidge iist! Laske miu ette, mia ole taanuvlane, miul om iisõigus!" Inimse jäive imestusege emä vahtma. Hildegard lasse vällä valitu pōrsagi käest valla. Puksandi Iida, kes olli arusaaja inime, kiitse: "Õige jah! Laske Leena ette!" Nii saimigi saba etteotsa. Maks tõmmas kige ilusembel pōrsal tagujalgust kinne, lasse sia rippu ja üteli: "Sii pōrsom ärä lõegatu, vōta, Leena!"

Tullimi rōömuge Kullimäest alla. Oriki kisasi kõvaste. "Sellest kasvas ää siga, ta rüük nii irmsade," arvas emä. Sii olligi õige. Tuleve sügises kasusi notsust suur ületalve siga. Emä naardse peräst: "Niipallu tullu sellest kasu kah, et ma taanuvlane (stahhaano vlane) olli..."

Elmar Orav

Lugu om tükike miu kolmandest mälestusteraamandust "Kodupäikesē all".

Kudas vanasti lina kasvatedi

Viil 100 aastet tagasi tetti taluden kik elus vajalik esi. Selles olli vaja kolme asja: kotust, kus eläde, süvva ja ihu ümber panekut. Lambast sai villa, mis olli suuja oidje, aga linast sai rōövast ihu ümmer.

Lina kasvatamine olli peris suur tüü. Põldu akati ette valmisteme juba eelmise aasta sügüse. Lina es vaja hääd maad, pidi oleme madalemp ja lahjemp, aga kobe mullage ja ästi arit, sest sis olli parem kaku. Kevādes pidi põld oleme mitu kõrda äestet, kobeveset ja einajuurtest puhas. Lina külüti mai 10.- 20. päevāni. Ega linapõllu suure es ole, nii ektarit paar. Ku lina olli tõusnu, pidive latse linapõllu mitu kõrda üle käimä ja einä vällä kiskme. Latse ollive ju kerge egä es talla lina ärä.

Lina õitsep juulin 3 kuni 5 päevä ja tal om iluse sinitse õie.

Koristuse aig om sis, ku lina om elekõllane ja alumise lehe om langenu nink kupra om valkaskõllatse.. Ää linakiu ja siimle saamises piap oleme kiire kakisēge. Kakut lina panti akki kupra ülespidi ja akin olli 25 peo. Akken seis lina mõne aja, et kupra saas valmide. Sis tuudi lina rehe alla ja kupardeti raatsi abil. Nõnda saadi siimel kätte. Raatsit lina panti likku. Sellejaos ollive linalēo vōi kaevat tiigi. Ega talu man olli kolm tiiki. Lina olli leon kolm nädälit. Sääll ta apnes ja kik kotus olli aisu täis. Aga linaligu pidi puhas oleme, et järgmine kõrd jälle leote saas. Leotet lina panti kujume kas põllule vōi tarre.

Linakiu kättesaamises lasti

Karksi naiste linapeo tegemine. Pilt: Mõtsa Ille

peo läbi lõuguti, selles ollive kaits ambulist rulli. Nõnda murti lina. Sis akati ropsme, et lina saas kiust puhtes. Linakammige erāldati takk ja järele jäi ilus siidine linakiu. Takust tetti kõit, takuriiet, mis olli vägä kõva ja sellest sai õmmelte villakotte vōi tüürõõvit. Ääst kiust kedrati niiti ja koeti piint riiet, sāngulinu, ihupesu ja tetti päalmisi rōõvit.

Suuremp osa linast läits müügis, nii kudas vōimalik olli, sest sedä ääd kiudu sai ektari kohta 300- 350 kilu.

Ütelts küll, et linast saadi rikkas, aga tüüd om selle man kõvasti

Siimelt sai ektari kohta 100-120 kilu. Sii jäi järgmises külüs ja toidus. Linasiimet tarviteti rohus nii lehmi ku inimeste man, panti jahu sissi, tetti ka värnitsat.

Karksi Mokalaat mõtel, et tänapäevä latse ei tää linast midägi, aga esivanempide varandust tulep

ju oida. Mõtlime, et teeme ütē õppevilmi, kus om kik nii lina protstuuri pääl. Nõnda me tulimegi Elmingu Maimu manu ja külüsime ütē maatükikse pääle oma lina. Põld oli ilus, ku lina äitsnes.

Nüid, sügüse, käisime lina kakman. Sedä tüüd tetti kah egān talun esimuudu. Me arutime ja näitsime, kudas mede noorusen seda kakisēge tetti ja ku suure pidive oleme peo. Edesi tulep kupardamine, lõugutus, leotus. Teeme kik tūü läbi ja vōtame pilti. Vilmimiis om meil Mõtsa Ille. Peräst lastel ää kaia, kudas vanasti linatse amme valmis saive. Ku lina ärä kedrat, mis om üits piinike tūü ja egäüits ei mõistaki, sis tahame kanga üles panna ja rōõvast kudade.

Elmingu Maimu jutu
pans üles
Lepiku Viiu

Kudas ma linnan kohvipoodin käisi

Üitspäev olli mul suuren linnan asja-aamist. Ai sis kähku oma asja kõrda ja kõndsi raasike müüda uulitsit. Jahe akas ja kött läits kah tühjas. Mõtli, et lää istu kunnigile lämmese maha. Olligi peris keset linna üits suur ja uhke maja, kos ilmatu ulk puute ja mõni söögikoht kah sihen. Aste sissi ja söitsi sis esiliikva repige ülemise kõrre pääle- sääl ju ää alla vaadete, ilma ja inimesi uuri.

Säälsaman olligi kohe üits uhke kohvipuut. Tüdriku seisive leti taga jusku vällänäitusel, lavva ollive kik laasist ja sainu nigu es olegi- kik puha laasist, vaate siia- või sinnapoole. Uhke värk.

Mõtli sis, et istu kah maha, puhka jalga ja proovi suure linna süüki-juuki. Tüdrük kamand mu kohe istma ja lubas esi küsime tulla, mes ma taha. Üte papre pääl ollive puha söögi-joogi üles kirjutet, a egä ma sellest pallu aru es saa, oles nigu eesti keelen ollu, a nigu es ole kah: *wrap, tex-mex, chili con carne, ceasar, mozzarella, pepperoni, coffe latte,*

cappuccino, espresso ja iki nõnda edesi. Önnes tulli tüdrük tagasi ja ma küsse, et kas iki arilikku koorege kohvi kah om. Neiuke lubas tuvva. Inda vaadeten ma pellässi küll, et kas ma jõvva nõndapallu kohvi ärä juvva ütekõrrage- siandse raha iist pias ju terve kannutävve saama. A egä ma ei ole kah sita pääl riisutu, ku üitskõrd linna om tultu, sis iki kige raha iist.

Nujah, a süvva tahas nagu kah midägi, keru joba peris eles minnu. Lugesi iki edes- ja tagaspidi sedä paperd, a küside kah es tihka, et mes nii imeligu sõnade puha tähendeve. Lõpus sis vaadessi vällä üte lämme salati, kos pidi loomaliha kah sihen oleme. Sii või peris ää olla, mes sest, et selle raha iist saa naabreimhe käest kolm kilu liha ja karbi mune päälekauba kah. Telsi ärä.

Es läägi pallu aiga müüda, ku tulligi neiuke miu kohvige. Kohvitass olli nõnda tillike ku sörmkübar ja raasike musta

ollust olli põhja kallatu, tõise sörmkübarege olli sis piim man. Oles ma seda täadan, et neil sääl kõrralikku kruusi ei ole, ma oles võinu ju oma jao kodust ütten võtta! A nüid es ole enämb midägi tetä, tulli leppi sellege. Akassi sis pruuvma, et mes mekki sii linna kohvi kah om. Ah sa kurivaim! Nu küll sii olli mõru-kibe-apu. Es avite sii suhkur egä piim kah kedäki. A nu mes sa `s mõtlet- ku esi kah kodun luskatävvele kohvile sörmkübarätävve vett pääle kaldas, tules vast siandesama mõru liim vällä. Nõndapallu ole ma nüid targemb, et ku järgmine kõrd linna peenembese kohvipuuti lää, võta oma ää pooletoobitse kruusi ütten.

Ja sis tuudi salat. Või noh, kigepäält tuudi üits taldrik, kos olli raasike rohilest rämpsu pääl. Ma sis uutsi, et kunas sii peris süük kah tuvvas. A võta näpust, tulli vällä, et sii omgi miu kallis lihasalat. Nu akassi sis lähembeld vaateme ja eitusi peris ärä. Taevaesäke, neil es ole esiki

puhast taldrikut- veere ollive puha imelikke pruune jutte täüs, nigu kötust valla kärbläne oles pääl kõndin. Tahtsi joba tüdrükut õigate ja ilma sitmede taldrikut nõuda, a sis akassi ümmerringi vaateme ja näi, et mõnel tõisel olli kah siande ärä määritu taldrik ehen. Tulli jälle leppi, mes muud. Võtsi sis väitse ja kahvle ja akassi sedä värki sorkma. Muud pääle rohilese eina es paistagi. Pruuvsi. Olli vähä mõru ja mudu ilma maigute- noh, nigu ein iki, a õnnetuses olli sinna ütten aput liimi pääle lännu-sii olli viil irmsamb. Ei mõista arvate, mes sii olli, a ais olli siande, ku kassipulma aal aida man. Liha es paista. Sorksi sis iki edesi ja lõpus sai aru, et nii paar tillikest pruuni junnikest, jusku jäneseabula sääl einde vahel, omgi miu liha. Sorgassi suhu ja akassi närime, a sellest es ole pallu abi. Sii koradi liha olli nõnda sikke ku kengätald. Mätsuti mes ma mätsuti tedä, aga jagu es saa. Önnes ollive tiksukse nõnda tillikse,

et sai terven tükin alla neelda. Ega `s kallist linnasüüki raisate ei või! Oles sedä lihakest sääl raasike rohkemb ollu, vat sis ma oles ta kilekotti toppin ja kodun paaris tunnis ahju küdsäme pannu. Küll sis oles ää pehme ja mahlatse liha saanu.

Vat sedäsi sis. Kohvipoodin olli käitu, raha olli massetu, a kött akas järest kõvembet pilli aame. Ku ma paari tunni peräst kodu jõusi, vitsuti kohe kõtu ääd karduleputru täüs, sei puul pätsi saia ubinemoosige pääle ja sai aru, et selleperäst nii linnatüdrük nõnda peenikse ja nälgunu omgi- neil ei ole ju sääl midägi süvva.

Peräst ma sai täada, et sii kohvipuut olevet väige trendikas ja eksklusivne kah viil ja puha rikka äriinimese pidive sääl käimä. Nujah, olgu ta sös päalegi trendikas ja eksklusivne, a süvva es ole sääl küll midägi.

Kohvipoodin käis
Kristi Ilves

Lastele

Värvi esi!

Viisk, põis ja õlekõrs

A. Piirikivi

Uhti-uhti uhkeste viisk läits Tartust Villändi, ütten põis ja õlekõrs, õlekõrs ku sääseõrs. Ei saa üle Emäjäest, ää nõu nüid kallis tõest.

Viisk sös ütten targaste oma seltsilistele: "Otsan ädä, otsan vaiv, põis om meil ku luudu laiv, kõrs om mastiss kõlbulik, mia ole laevnik!"

Põis sös vastas põristen, läbi kõri kõristen: "Viisu nõu om imelik-laev sii olgu laberik, ku ma viirma akka siin, õkva oledegi viin!"

Kõrs sös visass pikäli, sillake sai valmis nii Viisk sös ütten: "Sild om ää, mia astu üle pääl!" Aste sammu, aste kaits, sillake sii puruss läits.

Põnnadi-põnnadi karass põis, naarse, mes ta naarda võis. "Vaadeke, kus rumale uppusive mõlembe!" Tõmmass ennest õhku täis ja karplauhti lahki läits.

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Engipäe

Engipäe, 2. november om luuduse ääbumise..... Ein om närbunu, ... raagun, loo- ma jääve talveunne, ...om lännu, ilma om ..... ja sombutse. Luudus om ..... surmaunne – om enge- ek kooljakuu. Engipäe om ..... mälestemises. Arvates, et enge tuleve sis oma kodu ..... Omakse oodave neid, selleperäst pandas ..... surnuaidavva pääle ja koduakne pääle palame. Tetäs parembit ..... ja jäetes nii üüses lavva pääle, viias viil tare läve ette, sanna, rehe ala ja tare katussearja pääle. Engekse saave sis süümä tulla. Engi ei saa nätä, a om tunda, ku na ..... om. Engipäeväl oldas illäksi, ei tetä ..... egä kolinet. Tubatsit tüüsit ei või kah tetä.

Küindle, käimä, aig, mürinet, linnu, lähiksen, alli, suikun, surnide, süüke, puu.

Loe engipäeväst. Üitsjagu sõnaksit om jutu siist vällä karanu, nemä om jutukse all rivin. Kirjute egä sõna õige kotusse pääle tagasi ja saada 10. novembres e-kirjage aadressi pääle ajaleht@mulgikultuur.ee või ariligu kirjage Mulgi Kultuuri Instituuti: Pärnu mnt 30A, Abja-Paluoja, 69403, Viljandimaa, märgusõna "Lastelehe vastused". Kirjute manu oma aadress. Õigeste vastanu laste vahel loosime vällä auinna.

C	V	L	U	B	N	S	M	Ä	Ö
F	G	I	E	H	J	A	K	I	L
D	S	S	I	E	A	R	W	N	M
K	E	S	R	R	D	D	T	E	Ü
Ü	P	O	A	I	U	U	Y	P	T
E	Õ	M	N	K	B	V	K	U	Ä
N	X	A	S	D	R	F	C	Õ	S
E	K	A	V	H	Õ	Ä	G	L	H
B	S	I	S	A	S	K	Ä	K	J
O	Ü	G	I	O	P	Ä	Ö	M	L

Nende ruute sissi om ärä paetet kümme luuma: UDRAS (saarmas), LÖUPENI (lövi), ÖHVAKE (mullikas), OBENE (hobune), UISK (nõeluss), IIR (hiir), SISASK (sisalik), MÄÄRKASS (ahv), LEEDUK (jäneseke), MÜTÄS (mutt). Kae lugede edes- ja tagaspidi, alt üles, ülevest alla ja viltu kah!

TULEMEN

Abja Kultuurimajan

- 4.10 kell 11 Laste- ja noordeteater „Reky“ näitemäng „Sookoll ja sisalik“. Ind 3,80€.
 13.10 kell 12 M. Männiste IX mälestusturniir (kabe)
 17.10 kell 19 Eesti Kontserdi lauerigala
 25.10 kell 17 lubi „Meelespea“ piduõhtu
 2.11 Engepäevakonsert Abja laulukoorige
 5.11 P. Kerese mälestusturniir
 10.11 Perepäev Abja Gümnaasiumin
 14.11 kell 18 Eesti Kontsert Õhtu Ilu
 15.11 Mälumängu I jagu
 22.11 kell 11 lubi „Meelespea“ piduõhtu
 1.12 Jõuluteemaline gospelkava „Kasvada lapseks“
 9.12 II Advendikonsert. Üles astuve Abja Lasteaia latse
 11.12 kell 11 Abja valla pensionäre jõulupidu
 12.12 kell 11 Abja linna pensionäre jõulupidu
 13.12 Mälumängu II jagu
 15.12 Jõululaat
 16.12 kell 11 Koduste laste jõulupidu
 16.12 III Advendikonsert Abja Gümnaasiumi puuld
 23.12 IV Advendikonsert

Allisten

- 3.10 kell 13 Alliste rahvamaja elätenu inimeste rahvatantsurühm „Sõsare“ uut omale punkti akkajit tantsuvilisi. Saame kokku Alliste rahvamajan.

Mõisakülän

- 13.10 kell 10 kultuurimajan kirbuturg „SulleMulle“
 9.12 kell 10 Jõululaat
 14.12 kell 17 Elätenu ja puvvetege inimeste jõulupidu.
 22.12 kell 20 Linnarahva jõulupidu.

Karksi-Nuia kultuurikeskuse

- 27.09 kell 14 Karksi mulke mokalaat.
 28.09 kell 15 Tuulepuu vilmi pääle võtmine, ERR.
 1.10 kell 13 Elätenu inimeste päe. Balletietendus ja Tooma Anni konsert.
 2.10 kell 12 Heli, Boris, Kaie, Jüri Šestakovi maalinäitus II korrä pääl.
 2.10 kell 16 Siniten saalin Villändimaa kunstnike tüüde sügisene väljapanek
 5.10 kell 14 Õpetejeide päevä tähistemine
 6.10 kell 9 Sügislaat
 13.10 kell 20 Tantsuõhtu ansamblege NÖÖP
 17.10 kell 19 Mulgi täadmistepruuv „Mia küsü, sia vasta“ I
 19.10 kell 17 Höbeniidi õhtu
 20.10 kell 11 Noorde pillimeeste ütenmängupäev, kell 17 konsert.
 22.10 kell 17 Päeväpiltnik Jaan Pääsuke tiip passi- ja ilupilte.
 22.10 kell 18 Oma maja 8, Lustipill tiip kumarduse R. Valgrele
 23.10 kell 17 Eesti raamatu päev
 24.10 kell 17:30 Täadmistepruuv
 25.10 kell 11 Kuressaare Linnateatre näitemäng „Värviline kummut“
 25.10 kell 14 Karksi mulke mokalaat
 25.10 kell 18 Riikliku Akadeemilise Meeskoori konsert
 26.10 kell 10 OÜ Silmarõõmu kontrollip nägemist ja müip rille
 27.10 kell 10 Mulgi oma ülikuul
 1.11 kell 16 II korrä pääl Mihkel Eesmäe maali
 3.11 kell 9 Märdilaat
 3.11 kell 19 Marko Matvere konsert „Mulle meeldib maa!“. Akordionige Peep Raun.
 9.11 kell 14 Märdipäev
 11.11 kell 11 Esädepäev, uutele vallakodanigele õbelusikide kinkmine
 17.11 kell 19 Mulgimaa maarahva sügisene pidu, ansambel Vanad Sõbrad
 24.11 kell 10 Mulgi oma ülikuul
 24.11 kell 19 Kadriõhtu
 26.11 kell 12 Kodanigupäev
 2.12 kell 16 Jõuluvanade tuleve linna, I advent.
 2.12 kell 17 I adventi konsert – Kalevi poistekuur
 8.12 kell 9 Käsitüümeistride jõululaat, võidu pääle jõulupuude ehtmine
 9.12 kell 10:39 II adventi konsert üten Eesti Kontserdige
 13.12 kell 9:30 Jõulumaa lastele
 13.12 kell 18 AKG koolilaste jõulukonsert
 14.-15.12 Jõulumaa
 16.12 kell 00:00 III adventi konsert
 20.12 kell 18:00 AKG 7.-12. lasse jõulupidu
 21.12 kell 17 Höbeniidi jõuluõhtu
 22.12 kell 19 Jõulupidu, ansambel Hellad Velled
 23.12 kell 00:00 IV adventi konsert

Tõrva kirik-kammersaalin

- 29.09 kell 14 kokkusaamine sarjast Juure. Käimä om tullu kirjanik ja pastur Aare Tamm, Erki Tamm -EEKB Koguduste Liidu peaskretär jt.
 14.10 Kokkusaamine sarjast Juure – Rein Randver.
 17.11 kell 13 Patküla kooli juubeli aktus-konsert.

Tarvastun

- 20.10 kell 10 -13 Mustla täika käsitüükoan. Oktoobrekku keskpaigast novembre keskpaigani Tarvastu raamatukogun Küllike Pihlapi ja Tõnis Laanemaa kunstinäitus
 Tarvastu käsitüükoan om tulemen Tarvastu seeliku kudamise õppus ja kursus „Vanast uus“ – õpites, kudas anda kodun seismä jäänu rõövastele uut vurhvi. Rohkemb täadust tel 43 66 262 või kodulehe pääl kasitookoda.tarvastu.ee.
 8.12 kell 9-14 Tarvastu käsitüülaat Mustla rahvamajan. Küsi täadust ja anna ennest kirja tel 43 66 262.

Akkap Mulgimaa täadmistepruuv „MIA KÜSÜ, SIA VASTA“

Täadmistepruuv mõte om au sissi tõsta ja inimestele tuttaves tetä mulgi elukõrraldust ja kombit; mulkele ja muile rahvile täataves tetä viie Mulgimaa kihelkonna aalugu, rahvarõõvit ja esierälikku rahvakultuuri.

Täadmistepruuvile oodetes kigi Mulgimaa 11 valla targembit päid – egäst Mulgimaa vallast 1-3 punkti, kos om 5 täadjat inemist. Tulla võive egän ian inemise.

Kik uvilise võive päält vaateme-kulleme tulla.

Täadmistepruuvil om viis jagu – egä jagu esi kihelkonna, üits kõrd kuun, egä kuu kolmas kolmabe kell 19.

17. oktoobrel 2012 - Karksi kihelkonna Karksi Valla Kultuurikeskuse

21. novembrel 2012 - Tarvastu kihelkonna Mustla rahvamajan

16. jaanuaril 2013 - Halliste kihelkonna Abja kultuurimajan

20. veebruaril 2013 - Helme kihelkonna Tõrva kultuurimajan

20. märtsil 2013 - Paistu kihelkonna Paistu rahvamajan

Egä kõrd küstas 2 x 12 küsimust. Õige vastusse iist või saia 2 punkti. Egä jao kige targemb punt saap „rändauinna“, mes om võistkonna lavva pääl tuleve jao aal. Kigi jagude iist saadu punkti lüvväs kokku ja sedäviisi saias päävõitja täada. Täadmistepruuv lõpetuses andas puntele tänupapre ja mälestusajakse.

Teemade:

1. Päeväpildi pääl inemise ärätundmine.
2. Mulgi kiil.
3. Vana aa asja.
4. Sport.
5. Mulgimaa aalugu ja ehituskunst.
6. Muusika.
7. Mulk laia ilma pääl.
8. Küsimus kihelkonnast, kos mängujagu peetes.
9. Luudus.
10. Äri, majandus. Küsimus kihelkonnast, kos mängujagu peetes.
11. Egätsugust.
12. Mulgi rahvarõõva.

Täadmistepruuvile paneve öla ala kultuuriministeeriumi Mulgimaa Kultuuriprogramm, Karksi, Tarvastu, Abja, Tõrva, Paistu vallavalitsuse ja Mulgi Kultuuri Instituut.

Kik uvilise om oodetu vaateme-kulleme ja targembes saama!

Üts mõttelend

Vello Jaska

Mis oles
 ku oles
 ku sedäsi tules
 et Eestimaal kikel
 paremb eläde oles.
 Et ärä saas olla
 nii linnan
 ku maal
 ütškik mis aal
 vai aasteaal.
 Et põllu saas arit
 ja siimne kik mulda
 oma pendrest võet
 aidvilla maiku võis tunda
 et ärä saas niidet
 egä einamaaviir
 ja kodutunne tärkäp
 kävven karjatiid.
 Et lastele jääs
 oma kodu ja kuul
 ja emä ning esä
 nende ellus ja uul
 et me ütstõisi rohkemb
 pallu kullus ja näes
 Ja keski ennäst
 kõrgembes
 tõstest ei säes.

Ää mulgi keele uviline!

Ku tahat õppi või müilde tulete vanavanembide kiilt, sis anna endest täada kristi.ilves@mulgikultuur.ee või tel 53 448 176. Ku uvilisi om, saap egän Mulgimaa kihelkonna akate õpma oma kandi kiilt. Tunn akkas oleme kaits kõrda kuun, ütekõrrage 90 minutit.

Mulgi Kultuuri Instituudi väljanne Üitsainus Mulgimaa

Ajalehe väljaandmist toetab „Mulgimaa kultuuriprogramm 2010 - 2013“

Toimetus:

e-post: ajaleht@mulgikultuur.ee
 post: Mulgi Kultuuri Instituut, Pärnu mnt 30a,
 Abja-Paluoja, 96403 VILJANDIMAA
 toimetaja: Kristi Ilves, tel. 5344 8176
 tiraaž: 3000, küljendus ja trükk: OÜ Vali Press

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.